

Mesiáš Ježíš, syn Mariin

FRANK PESCHEL

V jeruzalémském Skalním dómu, jehož zlatá kopule je v naší době do daleka zářícím znamením tohoto města, nachází návštěvník pod skalou, která dala dómu jméno, prostornou, mírně osvětlenou jeskyni. Čas od času sem přichází muslimská žena, chvíli se tiše modlí a s novou nadějí na tváři opět odchází. Jeskyně je zasvěcena Marii a muslimské ženy se k ní modlí stejně jako jejich křesťanské sestry jinde ve světě. Prosí ji o přímluvu v různých životních nesnázích. Modlí se třeba o plodnost, o pomoc při nemoci či v rodinných potížích. Je pro ně docela přirozené obracet se k Marii, matce Ježíšově, stejně jako to je přirozené pro zbožné křesťanky.

Stejně jako pro křesťanky? Ano i ne. Marie, matka Ježíšova, hraje v islámu společně se svým synem docela samozřejmou úlohu. Islám zná a uznává celou řadu poslů Božích a proroků, počínaje Adamem přes Noema, Abrahama, Mojžíše až k Mohamedovi. Jedním z největších je Ježíš, syn Mariin, a tak není divu, že se v Koránu vyskytují různé nám známé příběhy. Zvěstování Marii a narození Ježíše zní v Koránu takto:

*A připomeň v Knize také Marii,
když vzdálila se od své rodiny do místa východního
a spustila závěs mezi sebou a jimi.
A poslali jsme k ní ducha Svého
a zjevil se jí v podobě smrtelníka dokonalého.
I zvolala: „Utíkám se před tebou k Milosrdnému - kéž i ty by ses bál Jeho!“ Pravil: „Já posel
jsem Pána tvého, abych ti daroval chlapce čistého.“ Pravila: „Jak bych mohla chlapce míti,
když se mě nedotkl smrtelník žádný
a já nejsem ženou nepočestnou!“*

*Odpověděl: „Staniž se tak, neb Pán tvůj pravil:
Toto je pro mne snadné,
a Věru jej učiníme znamením pro lidi
i milosrdenstvím od Nás seslaným,
a je to již věcí rozhodnutou!“
A otěhotněla dítětem
a uchýlila se s ním na místo vzdálené.
A zastihly ji bolesti poblíže kmene datle palmové a zvolala:
„Ach, kéž bych byla raději již dříve zemřela
a upadla v zapomenutí úplné!“
I zavolal na ni zpod jejích nohou:
„Nermut'se, vždyť Pán tvůj dal pod tebou téci říčce plynulé,
a zatřes kmenem palmy nad sebou
a spadnou k tobě datle čerstvé a uzralé!
Jez a pij a buď myslí radostné!
A až spatříš ze smrtelníků někoho, rci:
„Přislíbila jsem püst Milosrdnému
a nebudu dnes mluvit na člověka žádného!“*

*Pak přišla s ním k lidu svému, nesouc jej.
I zvolali: „Marie, tys věru provedla věc neslýchanou!“*

*Sestro Árónova, otec tvůj nebyl mužem špatným
ani matka tvá nebyla nepočestnou!"
A ukázala Marie na chlapce.
I pravili: „Jak máme mluvit s někým, kdo ještě v kolébce je děckem?"
A promluvil chlapec: „Já služebníkem Božím jsem,
On dal mi Písmo a učinil mne prorokem.
A učinil mne požehnaným,
at' kdekoli dlítí budu,
a• modlitbu a almužnu, co živ budu, mi poručil
a také úctuk k matce své;
a ani násilníkem, ani bídníkem mne neučinil.
A dal, aby mír byl se mnou v den, kdy jsem se narodil,
i v den, kdy zemřu,
i v den, kdy k životu budu zas probuzen.
Takový je Ježíš, syn Mariin
podle slova pravdivého, o němž oni pochybují jen!
Není Boha důstojno, aby si bral syna nějakého.
Sláva tomu, který, když o věci rozhodne, řekne pouze:
„Staniž se! a stane se.*

(19:16-36)

Takové a podobné příběhy jsou známé z okruhu legend o Ježíšovi a z apokryfních evangelií. Z Tomášova vyprávění o Ježíšově dětství například pochází příběh, kdy z hlíny vytvořil ptáky a nakonec je učinil živými (3:43 a 5:110). Korán vždy hovoří o osobách z evangelií s úctou, líčí je jako pravé, zbožné muslimy, jimž Bůh daruje svou milost a činí pro ně zázraky. Ve třetí síře jménem „Rod Imránův" čteme o Zachariášovi, otci Janově z Lukášova evangelia, následující:

*Tehdy tam Zachariáš poprosil Půna svého:
„Pane můj, dej mi z milosti Své potomstvo výtečné,
vždyť Ty jsi ten, jenž rád prosby vyslyšuje!
A zvolali na něj andělé, zatímco stál a modlil se ve svatyni:
„Bůh ti oznamuje zvěst radostnou o narození Jana,
jenž potvrdí pravdivost slova Božího a bude pánem,
bude zdrženlivý, bude prorokem a jedním z bezúhonných."
Pravil: „Pane můj, jak bych mohl mít chlapce
když jsem již dospěl do věku vysokého a manželka má je neplodná?"
Řekl: „Takto Bůh činí to, co chce!"
Pravil Zachariáš: „Pane můj, učíš mi znamení!"
Odvětil: „Znamením tvým bude,
že nebudeš po tři dny mluvit s lidmi jinak než posunky.
A vzývej často Pána svého a chval Jej za večera i za jitra!"*

(3 :33-36)

Súra pokračuje vyprávěním o Marii:

*A hle, pravili andělé:
 „Marie, Bůh si tě věru vyvolila čistou tě učinil
 a vyznamenal tě mezi ženami lidstva veškerého.
 Marie, buď Pánu svému pokorně oddaná,
 padej na tvář svou a skláněj se s těmi, kdož poklekají!"
 A toto je jeden z příběhů nepoznatelných, jež ti zjevujeme.
 Tys nebyl mezi nimi;
 když vrhali losy třtinami o to, kdo z nich se ujme Marie,
 a nebyls mezi nimi, když se hádali. A hle, pravili andělé:
 „Marie, Bůh ti oznamuje zvěst radostnou o Slovu,
 jež od Něho přichází;
 jehož jméno je Mesiáš, Ježíš syn Mariin,
 a bude blahoslavený na tomto i onom světě
 a též jedním z těch, kdož k Bohu budou přiblíženi.
 A bude mluvit s lidmi již v kolébce i jako dospělý
 a bude patřit mezi bezúhonné." Pravila:
 „Pane můj, jak bych mohla mít syna,
 když se mne smrtelník žádný dosud nedotkl?"
 Privil:
 „Takto Bůh tvoří to, co chce; když o věci nějaké rozhodne,
 řekne toliko „Staniž se, a stane se.
 A naučí jej Bůh Písmu a Moudrosti a Tóře a Evangeliu."*

(3:38-4)

Korán zde slavnostně označuje Marii jako čistou a Bohem vyvolenou mezi ženami veškerého lidstva. Proto je dobré se k ní modlit. Ježíše označuje Korán jako Slovo přicházející od Boha a jako Mesiáše. Zdá se to velice podobné označení, které známe z křesťanství, ale co to v islámu skutečně znamená, musíme si teprve objasnit. Sám Ježíš v Koránu také vystupuje, jedná a hovoří s Bohem i s lidmi:

*A byl poslem k dítkám Izraele:
 „Přišel jsem k vám se znamením Pána vašeho.
 Utvořím pro vás z hlíny něco podobného ptáku
 a vdechnu tomu život,
 a stane se to skutečným ptákem z dovolení Božího.
 A vylčím slepého i malomocného
 a vzkřísím mrtvé z dovolení Božího.
 A sdělím vám, co jíte a co shromažďujete v příbytcích svých.
 A věru je v tomto pro vás znamení, jste-li věřící.
 A přišel jsem, abych potvrdil pravdivost toho,
 čeho se vám dostalo přede mnou z Tóry,
 a aby vám byla dovolena část toho, co vám bylo zakázáno.
 A přicházím k vám se znamením od Pána vašeho -
 bojte se Boha a poslouchejte mne!
 Zajisté Bůh je Pánem mým i Pánem vašim,
 uctívejte Jej tedy a to je stezka přímá!"
 A když Ježíš pocítil nevěru jejich, prvil:
 „Kdo budou pomocníky mými na cestě Boží?"
 I odpověděli apoštolové:*

„My pomocníky Božími budeme,
my v Boha věříme,
a ty podej svědectví, že do vůle Jeho odevzdáni jsme!
Pane náš, uvěřili jsme v to, cos nám seslal, a následujeme posla;
zapiš nás tedy mezi ty, kdož pravdu dosvědčují!"

*I strojili mu úklady, avšak i Bůh strožil lest –
a Bůh nejlépe umí strojit lest.
A hle, pravil Bůh:
„Ježíši, nyní tě odvolám a povznesu tě k Sobě
a očistím tě od (špíny) těch, kdož neuvěřili.
A ty, kdož tě následovali, učiním vyššími než ty, kdož nevěřili,
až do dne zmrtvýchvstání
A pak se ke Mně všichni navrátíte
a rozsoudím mezi vámi to, v čem jste se rozcházeli.
A ty, kdož neuvěřili,
potrestám trestem přísným na tomto i na onom světě
a nebudou mít žádné pomocníky,
zatímco těm, kdož uvěřili a zbožné skutky konali,
se dostane odměny jejich - a Bůh věru nemá rád nespravedlivé!"
A přednášíme ti toto ze znamení a z moudrého připomenutí.
A podobá se Ježíš před Bohem Adamovi:
On stvořil jej z prachu
a potom mu řekl „Budiž!" a on byl.
Pravda tato od Pána tvého přichází-
nebud' tedy jedním z pochybovačů!*

(3:43-53)

Nakonec nechybí ani Poslední večeře:

*A hle, pravili apoštolové:
„Ježíši, synu Mariin,
může nám Pán tvůj seslat z nebe stůl prostřený?"
I odvětil:
„Bojte se Boha, jste-li věřící" Řekli:
„Chceme z něho pojíst,
aby upokojila se srdce naše a abychom zvěděli,
žes k nám mluvil pravdu,
a mohli pak být svědky o tom!"
I zvolal Ježíš, syn Mariin:
„Veliký Bože, Pane náš! Sešli nám stůl prostřený z nebes,
jenž svátkem bude pro nás Jak pro prvního,
tak i pro posledního z nás, i znamením od Tebe!
A dej nám příděl štědrý, vždyť Tys nejlepší z uštědřovatelů!"
I řekl Bůh:
„Dozajista vám jej sešlu.
Kdokoli z vás však bude i potom nevěřící,
toho potrestám trestem,
jakým jsem nepotrestal nikoho z lidstva veškerého!"*

Podle islámské tradice připadá Ježíši ještě důležitý budoucí úkol, který se naplní, až nastane Hodina. Odborník na islám A. 'Th. Khoury k tomu píše:

„Ačkoli Korán nehovoří jednoznačně o roli Kristově v době posledních dnů, poukazují komentátoři v tomto ohledu na některá místa v Koránu, která mohou názory tradice podepřít. To, jestli se v súře 43:61 („A to je věru znamením Hodiny“) jedná o Koránu nebo o Ježíšovi, je sporné. Podle tradice ovšem sestoupí Ježíš v posledních dnech z nebe nejdřív do Svaté země. Tam se bude chovat jako dokonalý muslim. Zničí Antikrista, zruší všechno, co odporuje Zákonu a nespadá do rámce přísného ortodoxního islámu. Dokonce zabije všechny křesťany, kteří se neobrátní k islámu (srov. 4:159). Potom bude Ježíš vládnout nad úplně sjednoceným královstvím, bude panovat jako spravedlivý král a daruje celému stvoření čtyřicet let trvající mír. V hodině soudu určí Bůh jako světový soudce ve své všemohoucnosti; kdo se smí za člověka přimluvit. K těmto milostím obdařeným lidem patří i Ježíš, neboť Korán mu přisuzuje vážnost u Boha na tom i onom světě, což znamená prorocké poslání na zemi a právo přimluvy v den soudu.“²

Pozitivních výroků Koránu o Ježíšovi - a také o Marii - tedy není málo. Marie je bezúhonná, čistá panna a počala Ježíše z moci Ducha. Ježíš je stejně čistý člověk. Islámská tradice dokonce tvrdí, že ani Marie ani Ježíš nebyli při porodu zasaženi satanem jako všichni ostatní lidé. Proto může Ježíš vystoupit jako prorok a nese jméno Mesiáš. Nakonec ho Bůh povznesse k sobě a svěří mu důležitý úkol přimluvice při posledním soudu.

Celkový duch, kterým tyto výroky dýchají, je ovšem jiný, než ho známe z evangelií. Bůh islámu je přísný a hrozí tresty. Klade odstup mezi sebe a člověka, byť i sebedokonalejšího. Ani s Mesiášem nedělá žádnou výjimku. V evangeliu bychom nečetli například následující výrok: Takto Bůh tvoří to, co chce; když o věci nějaké rozhodne, řekne toliko „Staniž se!“, a stane se. Ještě víc se liší duch Koránu od ducha evangelia v dalším výroku:

I řekl Bůh:

*„Ježíši, synu Mariin, zdaž jsi to byl ty, kdo řekl lidem
„Vezměte si mne a matku mou jako dvě božstva vedle Boha?“*

I odpověděl:

*„Sláva Tobě! Nebylo na mně, abych říkal něco,
k čemu jsem neměl právo! Kdybych to býval řekl, byl bys to dobře věděl,
neboť Ty znáš, co je v duši mé,
zatímco já neznám, co je v Tvé duši,
vždyť Ty jedině znáš nepoznatelné.*

Neříkal jsem jim, leda to, cos mi nařídil, to jest:

Uctívejte Boha, Pána mého i Pána vašeho!

A byl jsem svědkem o nich, dokud jsem žil mezi nimi.

A když jsi mne povolal k Sobě,

byls to Ty, kdo byl nad nimi dozorcem -

a Tys svědkem věcí všech.

(5:116, 117)

Úplně jinak zní Ježíšova slova v Janově evangeliu: „Já jsem pastýř dobrý, znám své a oni poznávají mne, tak jako mě zná Otec a já poznávám Otce.“ (Jan 10,14. 15) Vztah Ježíše k Bohu spočívá právě v tom, že se navzájem poznávají, a tím se podílejí jeden na bytí druhého. Později Ježíš říká: „Slova, která já k vám mluvím, nemluvím sám od sebe; Otec, který věčně ve mně přebývá, koná skrze mě dále své skutky. Důvěřujte mi, že já jsem v Otci a Otec ve mně.“

(Jan 14,10. 11) V těchto slovech spočívá vlastní tajemství křesťanství, že totiž v Ježíši přebýval na zemi samotný Bůh. Rudolf Steiner charakterizoval tuto souvislost takto: „*Když Ježíši bylo třicet let, ujasnilo se mu náhle ovšem připraveno jeho dřívějším velkým věděním to, co tehdy už nikdo nevěděl: ... Celý vesmír i slunce obsahuje duši i ducha. Tím, že poznal, co žije ve vesmíru, ho tento život úplně prostoupil. Když člověk něco poznává, tak to i má.*” Tento vztah vzájemného poznávání se rozšiřuje i na učedníky: „*Již vás nenazývám služebníky, neboť služebník neví, co jeho pán chce činit. Nazval jsem vás přáteli, neboť jsem vám dal poznat všechno, co mi bylo zjeveno od mého Otce.*” (Jan 15,15)

Možnost vzájemného poznávání Boha a člověka a vzájemné účasti jednoho na bytí druhého zůstala Mohamedovi úplně cizí. Nemohl uznat, že Bůh může přebývat v člověku. Proto musel vehementně odmítnout křesťanský pojem Trojice. Pro něho byl syn myslitelný jen jako protějšek otce, jako bytost mimo něj. Totéž platí i o duchu. Tajemství Marie, která poté, co prožívala události na Golgotě a Ježíšovo Zmrtvýchvstání, byla v den letnic osvěcena Duchem svatým, Mohamedovi také zůstalo zastřeno. Pro něho by znamenalo uznání Syna i Ducha v křesťanském pojetí uznání tří Bohů. Tak zůstává u Mohameda označení Ježíše jako Slova přicházejícího od Boha a Mesiáše v podstatě bez obsahu. Velice pádně vyjadřuje islámský monoteismus súra 112:

*Rci: »On Bůh je jedinečný, Bůh sám o sobě věčný.
Neplodila nebyl zplozen a není nikoho, kdo je mu roven.«*

Tento monoteismus je skutečně velkolepý a monumentální a velice silně oslovuje vůli člověka. Takovému Bohu je možno pouze se poddat a tím získat jeho přízeň a milost, nebo se vydat všanc jeho hněvu. Člověk se může a musí rozhodnout. Zde se dostáváme k dalšímu velice důležitému rozdílu mezi islámem a křesťanstvím. Stejně vehementně, jako Mohamed odmítl Trojici, odmítl i Ježíšovu smrt na kříži:

*Ba ano, Bůh (židům srdce) zapečetil
kvůli jejich nevěrectví .. a za slova jejich:
„Věru jsme zabili Mesiáše Ježíše syna Mariina, posla Božího!”
Však nikoli, oni jej nezabili ani neukřižovali,
ale jen se jim tak zdálo.
A věru ti, kdož jsou o tom rozdílného mínění,
jsou vskutku na pochybách o něm.
A nemají o něm vědomosti žádné a sledují jen dohady;
a nezabili jej určitě, naopak Bůh jej k sobě pozdvihl,
neboť Bůh je mocný, moudrý.*

(4:155,156)

Pro Mohameda by Ježíšova smrt na kříži neměla zvláštní význam, neboť uznává Ježíše jenom jako člověka, učitele a posla Božího. Naopak by pro něho znamenala neslýchané pohanění Ježíše. Tento problém však má ještě hlubší úroveň. Podle islámského učení daruje Bůh všem lidem bez rozdílu v okamžiku narození prvotní náboženství, které odpovídá původnímu řádu stvoření. Tento řád má v sobě každý, ačkoli je v něm dnes zastřen různými závoji. Člověk je zapomnětlivý. Když Adam v ráji přestoupil Boží příkázání, nepadl do hříchu, jak učí křesťanství, ale jen na krátkou dobu podlehl slabosti. Když však toho litoval, Bůh mu přestoupení odpustil. V podstatě ani nemohl hřešit, protože byl prvním prorokem a ti

jsou povzneseni nad hřích. Na druhé straně byl Adam člověkem, ne Bohem, a proto podléhal omezenostem. Ráj ztratil důsledkem nepozornosti či omylu, ne hřichu. V islámu nemá pojem pád do hřichu žádné místo, a kde není pád do hřichu čili dědičný hřích, není třeba žádného vykupitele a žádné smrti na kříži, která jedine přináší vykoupení. Podle islámu je jen třeba člověk připomenout původní náboženství, které jinak nese v sobě. Proto poslal Bůh na svět proroky. Jedním z nich byl Ježíš. Na tomto místě se ukazuje jeden z nejhlubších rozdílů mezi islámem a správně chápaným křesťanstvím. Filosof Schelling jednou pádně shrnul podstatu křesťanství následujícími slovy: „*Vlastním obsahem křesťanství však je jediné osoba Kristova... Kristus není, jak s říkává, učitelem křesťanství, Kristus není ani jeho zakladatelem, on je obsahem křesťanství.*“ To znamená, že bez Kristova činu na Golgotě křesťanství zůstává bez obsahu. Jít tak daleko Mohamed nemohl a nechtěl. Nejvíce se blíží islám bytosti Ježíše tam, kde hovoří o jeho roli na konci dnů. Pro Mohameda je nejdůležitějším prvkem jeho náboženství víra v Hodinu, v poslední soud. Velice působivě o tom hovoří súra 101, Roztříštění:

Roztříštění! Co je to roztříštění?

Víš ty vůbec, co je to roztříštění?

*V ten den budou lidé jak mury rozptýlené
a hory podobat se budou rozcupované vlně.*

*Tehdy ten, jehož skutků váha bude těžká, se octne v blaženém žití,
zatímco ten, jehož skutků váha bude lehká - propast bude jeho máti.*

Víš ty vůbec, co je to propast? Oheň planoucí!

Víra v Hodinu, v poslední soud, dává islámu jeho monumentalitu a sílu, neboť soud po zmrtvýchvstání všech obyvatel země je nevyhnutelný. Islám klade na své věřící určité mravní požadavky, jejichž splnění nebo nesplnění v poslední den nevyhnutelně vyjde najevo. Pravidla islámu jsou jednoduchá. Bůh od muslimů nežádá nic, co by se nedalo splnit. Tím spíše jsou povinni jednoduchá přikázání dodržovat. Ježíš hraje v islámu úlohu příkladu dokonalého muslima a spravedlivého krále a jako takový se zjeví při posledním soudu.

Ličení Hodiny připomíná zážitky blízké smrti, které se ve dvacátém století dostával postupně do obecného povědomí. Zpětný pohled na uplynulý život je skutečně něco jako soud. Mnohým se ukázala světelná bytost, která jim zprostředkovala jiné chápání života, než jakého byli dosud schopni. Tato světelná bytost se skutečně jeví jako dokonalý příklad člověka schopného nesmírné lásky a nejhlubšího porozumění. Soud nastane tím, že umírající pozná, jak daleko se odchýlil od příkladu této světelné bytosti. Přímluvcem se však tato bytost stane až svým nekonečným porozuměním. Pojem posledního soudu má islám společný s křesťanstvím. V tradičních křesťanských vyznáních se tento pojem ani příliš neliší od islámského pojetí. Dnes však můžeme poslední soud chápat trochu jinak. Hodina nastane pro každého člověka individuálně, pro někoho dříve, pro někoho později. Nastane tím, že se mu během života na chvíli otevře pohled do nadsmyslového světa, ve kterém se mu ukáže dokonalý příklad člověka: Ježíš. Tento zážitek nazýváme druhým příchodem Krista. Tato Hodina není navenek tak dramatická, jak ji líčí Korán. Kromě člověka, který ji prožívá, si toho většinou nikdo další nevšimne. Ale z tohoto zážitku vyzařuje potom velká síla, která je sto člověka proměnit. Takových zážitků se kolem nás odehrává v každém okamžiku a ve vši tichosti nespočet.

1 Korán je citován podle překladu Ivana Hrbka, ODEON, Praha 1972.

2 Khoury, A.-Heine, Th.: Im Garten Allahs. Verlag Herder, Freiburg im Breisgau 1996.